

predovulatornoj fazi, a što može utjecati na smanjenje razdoblja uzdržavanja u tom razdoblju, posebice kod dužih ciklusa.

Možebitna, dodatna objašnjenja jamačno bi trebala za razdoblje dojenja kada ovulacija dolazi nakon nepravilnog razdoblja, kod produženih ciklusa kod kojih dolazi do odgođene ovulacije, te u razdoblju prije menopauze, a što zainteresirane žene mogu naći u spomenutoj literaturi ili u razgovoru sa stručnom osobom.

Metode PPO u braku su u skladu i s kršćanskim načelima. Odluka za život vjeran Bogu, sa sviješću o osobnoj odgovornosti u svagdašnjici, na začuđujući način donosi tada, ne smanjenje životne radosti, nego, naprotiv, gledano na duge staze – mnogo više životne sreće.

Josipa JURIČEV–SUDAC

Josip JELENIĆ, *Društvo i Crkva*, FTI DI, Biblioteka Obnovljenog života, Zagreb 1999., 234 str.

Ima li išta odgovornije, negoli danas, i to upravo ovdje, u suverenoj i neovisnoj hrvatskoj državi, govoriti na temelju crkvenih enciklika o društvu i Crkvi, o njihovom međusobnom odnošenju, prožimanju, nadopunjivanju u pokušajima stvaranja uvjeta čovjeku dostojna života, ali i o njihovim sučeljavanjima oko mnogih, često nerješivih pitanja. Jedan od hrabrih pokušaja u ovom poslu imamo pred sobom. Riječ je o iznimno vrijednom djelu koje hrabro i, uvjeren sam, s uspjehom ulazi u raspravu s problemima ne samo suvremenoga svjetskog, nego i hrvatskog društva. Ono što ovu knjigu dodatno čini još »dražom« jest autorova posveta. On knjigu posvećuje ovako – Vama: to jest onima koji će je čitati, pa se tako svatko može osjećati kao primatelj ovoga lijepog dara.

Ovo po svojoj tematici i sadržaju vrijedno i nezaobilazno djelo iz područja

sociologije religije podario nam je Josip Jelenić (1947.), docent na Filozofskom fakultetu Družbe Isusove u Zagrebu, nositelj kolegija Sustavne sociologije na Hrvatskim studijima u Zagrebu te zamjenik glavnog urednika časopisa za religioznu kulturu *Obnovljeni život*. Pored filozofske i teološke izobrazbe koje postiže u Zagrebu, Jelenić svoju izobrazbu iz sociologije i sociologije religije stječe na *Gregoriani* u Rimu.

Knjiga Josipa Jelenića *Društvo i Crkva* obaseže 234 stranice. Osim *Predgovora*, koji je napisao p. Ivan Koprek, i *Uvoda* knjiga obuhvaća sedam različitih, ali međusobno sustavno povezanih poglavlja – cjelina. Uz *Zaključak* i *Popis korištene literature* ovo djelo ima još *Sažetak* na engleskom jeziku te veoma korisno *Kazalo pojmova* i *Popis korištenih kratica*.

U prvom poglavlju *Crkva i društvene promjene* autor raspravlja o najnovijoj enciklici pape Ivana Pavla II. *Redemptoris missio*, nudeći čitatelju kao na dlanu temeljni sadržaj enciklike – misijsko značenje Crkve – upozoravajući pritom da je polazna točka tog papinog naučavanja zapravo nauk Drugog vatikanskog sabora, odnosno saborski dekret o misijama *Ad gentes*. Kao autor koji prati suvremena kretanja u Katoličkoj crkvi, Jelenić upućuje na vrijednosti poziva za oživljavanje misijskog rada koji proizlazi ne samo iz trajne vjere u Isusa Krista, iz potreba misionarske djelatnosti nego isto tako iz aktualnog trenutka svijeta i Crkve. U tom kontekstu treba shvatiti autorov govor o misijama, Crkvi i Kraljevstvu Božjem, Duhu Svetom (kao glavnom pokretaču misija) upozoravajući pritom ne samo na papinu tvrdnju da je trenutna religiozna situacija zbog cijeloga niza suvremenih zbivanja »složena i u previranju«, nego i na njegovu želju da cijeli svijet proglašuje jednim jedinim misijskim područjem bez posebnih misija (*ad gentes*). Autor dalje govori o putu-

vima Crkve u ostvarivanju tih misija, što je uvijek povezano s ekumenizmom, o djelatnicima misijskog pastorala te suradnji u misijskim djelatnostima i o misionarskoj duhovnosti. Jelenić ovo poglavlje zaključuje novostima koje sa sobom donosi enciklika *Redemptoris missio*, ističući pritom optimizam koji je pokreće, zatim njeno značenje u ponovnom oživljavanju tradicije misionarskih enciklika prekinutih Drugim vatikanskim saborom te njenu ulogu kao priručnika ili podsjetnika o misijama u pravom smislu riječi, u uzimanju u obzir i prihvaćanju svih novosti dosad stečenoga misionarskog iskustva, njenu ulogu u davanju značenja mladim Crkvama u misijama s nekršćanima i usklađivanju različitih misijskih djelatnosti, njenom odnosu prema bazičnim crkvenim zajednicama, inkulturaciji i dijalogu s nekršćanima i, što je posebice bitno, u djelatnosti Crkve u promicanju razvoja.

U drugom poglavlju Jelenić daje prikaz enciklike Ivana Pavla II. *Centesimus annus* (1991.) označujući je »zgodnom sintezom onoga što se smatra društvenim naukom Crkve u kontekstu aktualne svjetske situacije«. Autor najprije donosi papin osvrt na prošlost, to znači na karakteristične crte enciklike *Rerum novarum*, razmatrajući u tom kontekstu pitanje radnika, rada i privatnog vlasništva, zatim uloge države u rješavanju nagomilanih problema te pitanje uloge građana i autoriteta. U dijelu u kojem govori o papinu promišljanju sadašnjosti, autor se bavi pitanjima vlasništva i dobara navodeći papino mišljenje kako izvor privatnog vlasništva i općeg određenja dobara nalazi svoje opravdanje u Božjem činu stvaranja Zemlje i čovjeka i predavanju svega stvorenoga na upravljanje i služenje čovjeku. U ovoj enciklici zemlja više nije izvor bogatstva, već je to ljudski rad kao čovjekov su-stvarateljski čin. Jelenić dalje govori o okre-

nutosti ove papine enciklike prema budućnosti. U njoj se naznačuje što je potrebno činiti na gospodarskom, društveno-političkom te na religioznom i kulturnom području kako bi Crkva ostvarila svoje poslanje u ovom svijetu. Autor na kraju poglavlja upozoruje da je ova enciklika živi primjer kako društveni nauk Crkve živi i razvija se u napetosti između političke dimenzije i dimenzije kršćanskoga življenja, zalažući se za stvaranje socijalnih država, za prava najslabijih i najsiromašnijih, imajući hrabrosti uprijeti prstom na sva društvena zla čiji su korijeni prije svega moralne naravi.

Polazeći s ekonomskog stajališta da se čovjekova transcendirajuća dimenzija očituje prije svega u trajnom nastojanju da stvori—proizvede više i bolje, to znači što više dobitka uz što manje truda, Jelenić u trećem poglavlju, oslanjajući se na encikliku *Centesimus annus*, piše o slobodnom poduzetništvu. Autorova analiza obuhvaća dva dijela: u prvom je dijelu riječ o poduzetništvu uopće, dok se u drugom dijelu taj predmet prikazuje u svjetlu naučavanja navedene enciklike, pa autor piše o poduzetništvu, privatnom vlasništvu i radu, čovjeku i poduzetništvu, poduzetništvu i siromaštvu, slobodnom tržištu i poduzetničkoj djelatnosti, poduzetništvu i »potrošačkoj groznici« te poduzetništvu i ljudskom okolišu, zaključujući na kraju tog poglavlja kako navedena enciklika pozitivno vrednuje slobodno poduzetništvo kao jednu od sastavnica »globalizacije ekonomije« kao modela borbe protiv siromaštva te da Crkva ne nudi nikakve gotove modele ostvarivanja tog modela nego poziva sve ljude na dijalog i solidarnu suradnju na ekonomskom i drugim područjima.

Jelenić je svjestan razorne dimenzije nezaposlenosti, te se stoga u četvrtom poglavlju *Nezaposlenost i Učiteljstvo* upušta u raspravu o nekim njezinim bitnim »dimenzijama« u svjetlu socijalnog nauka

Crkve. Budući da je taj problem općesvjetske naravi (nema zemlje u kojoj nema nezaposlenih), autor stoga drži kako ga treba i rješavati na općesvjetskoj razini. U tom kontekstu on već na početku poglavlja daje temeljne odrednice pojma nezaposlenosti, naznačuje njezine uzroke i vrste. Osvrćući se u daljem tekstu na prijašnje enciklike (primjerice, *Rerum novarum*, *Quadragesimo anno*, *Mater et magistra*, *Pacem in terris*, *Populorum progressio*), koje su se bavile radničkim pitanjem i problemom nezaposlenosti kao i na najnovije pape Ivana Pavla II. koje se bave istim problemima (*Laborem exercens*, *Sollicitudo rei socialis* i *Centesimus annus*), autor nudi ova najnovija papina razmišljanja kao podlogu za raspravu o problemu nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj, u kojoj nezaposlenost predstavlja ozbiljnu prijetnju socijalnom miru.

Mnogolikost totalitarizma peto je poglavlje u kojem Jelenić izlaže svoj sud o političkoj dimenziji totalitarizma, ideologiji kao »credu« totalitarnih sustava, ideokratskom značaju totalitarnih režima te posebice o suvremenim totalitarnim režimima kao, primjerice, o talijanskom fašizmu, nacizmu u Njemačkoj te komunizmu kao tiraniji jedne partije koja je željela uvesti posvemašnji nadzor gospodarstva. Jelenić se ne boji upozoriti i na pojave totalitarizma u suvremenim demokratskim društvima, držeći kako se naše hrvatsko društvo može od toga sačuvati većim i djelotvornijim sudjelovanjem svih građana u javnom političkom, gospodarskom i društvenom životu Hrvatske u demokratskim ustanovama obavljajući svoje dužnosti savjesno i uz poštivanje prava svakog drugog pojedinaca.

Budući da je hrvatsko društvo postavilo sebi cilj kako želi izvršiti vlastitu demografsku obnovu, autor u šestom poglavlju raspravlja o obitelji i obnovi

društva. On pritom ne bježi upozoriti na činjenicu da je obitelj zapravo temelj svakoga pa i hrvatskog društva, zapravo ona je jedan od najvažnijih promicatelja socijalizacije i time najznačajnije mjesto susreta. Autor, isto tako, ne bježi, »bez obzira sviđalo se to komu ili ne«, kazati kako je dužnost Crkve iznijeti svoje mišljenje o obitelji, o njezinom položaju i perspektivama u suvremenom društvu te o odnosu obitelji i gospodarske učinkovitosti. On u tom smislu naznačuje i prijedloge Učiteljstva glede obitelji: potrebno je stvarati i promicati solidarnost i prijateljstvo u obitelji, istinski vrednovati ustanovu braka, promišljati kriterije izbora budućeg životnog suputnika kao i plodove bračne ljubavi – djecu i njihovu ulogu u očuvanju ne samo obitelji negoli i društva u cjelini. Autor isto tako govori sasvim otvoreno ne o bračnoj ljubavi kao pojmu nego i o življenoj bračnoj ljubavi o čijoj vjerodostojnosti ovisi odnos roditelji–djeca, zatim o odnosu obitelji i kulture u kojoj se ona razvija, naznačujući na kraju poglavlja ono što se ne smije zaboraviti: a) obrana obitelji treba biti zajednički cilj svakog društva, b) svaki život treba primiti kao dar, c) poštivati i davati potporu svakoj obitelji, d) izgrađivati kršćanske obitelji po uzoru Isusa Krista te e) ustrajavati u poznavanju i poštivanju prava obitelji.

U posljednjem, sedmom poglavlju, autor se bavi solidarnošću (koja u sebi uključuje odgovornost pojedinca i društva) u razvoju društva, želeći time »izložiti ideje, prijedloge i smjernice u svezi s izgradnjom novoga društvenog poretka« koje predlaže i nudi Ivan Pavao II. u svojim enciklikama *Laborem exercens*, *Sollicitudo rei socialis* i *Centesimus annus*. Autor stoga određuje ponajprije pojam solidarnosti, kako bi nakon toga mogao u jednom sustavnom i temeljitom izlaganju govoriti o

moogućnostima izgradnje pravednoga gospodarskog sustava te slijedom toga o solidarnosti u političkom djelovanju. Autor se u ovom poglavlju osvrće posebice na okolnosti u našem suvremenom hrvatskom društvu, na zadaću države i Crkve u osiguravanju solidarnosti građana u oblikovanju javnoga života, te zaključuje da su i država i Crkva u hrvatskom društvu »dužne promicati opće dobro, to jest dostojanstvo osobe u njezinoj materijalnoj odnosno duhovnoj dimenziji«.

I što na kraju kazati: ne trebate se stidjeti uzeti dar koji Vam, kako već naznačih na početku, nudi autor Josip Jelenić. Knjiga otvara nove spoznaje o crkvenom nauku o radu, privatnom vlasništvu, kapitalizmu, beskućnicima, nezaposlenima, dakle o svemu onomu čega smo svjedoci u našem svagdašnjem vlastitom, hrvatskom društvu. Čitajući ovu knjigu, čitatelj će moći sasvim jasno razlučiti, koje su to bitne odrednice kojih se treba držati kako bi jedno slobodno društvo, pa i hrvatsko društvo, moglo djelovati, ne na marksističkim ili funkcionalističkim osnovama, nego na temelju kršćanskog nauka i solidarnosti. U tom smislu knjigu preporučujem svima onima kojima je na duži i u srcu hrvatska država i izgradnja pravednoga gospodarskog društva u njoj u svjetlu najnovijih crkvenih socijalnih dokumenata.

Ivan MARKEŠIĆ

Zef MIRDITA, *Krishtenizmi ndër shqiptar (Kršćanstvo u Albanaca)*, Drita & Albanska katolička Misija u Zagrebu, Prizren-Zagreb 1998., 443 str.

Autor ovoga djela na albanskom jeziku je prof.dr. Zef Mirdita, jedan od najvećih povjesničara što ga je albanski narod

ikad imao, pisac mnogih stručnih članaka i studija (također i na stranim jezicima) s tematikom povijesti kršćanstva u Albanaca i povijesti Albanaca uopće. Mirdita je bio dugogodišnji profesor na Sveučilištu u Prištini, a sada radi kao znanstveni savjetnik na Institutu za suvremenu povijest u Zagrebu.

Knjiga je podijeljena na tri velika dijela: 1) Predkonstantinovsko vrijeme, 2) Kršćanstvo u Albanaca od početaka pa sve do danas i 3) Uloga redova i dijecezanskog klera u razvoju prosvjete, znanosti i kulture albanskog naroda. Samo početak djela ima četrdeset stranica literature te opći uvod u crkvenu historiografiju. Pri kraju knjige nalaze se pogovor, popis papâ i tri povijesne karte.

Za pisanje takvog zahtjevnog djela – treba naime imati na umu dvotisućljetnu povijest albanskog naroda i kršćanstva u njemu – bilo je potrebno mnogo hrabrosti, truda i znanja. Knjiga je uostalom plod tri desetljeća mukotrpnoga rada! Za izvođenja takvog opsežnog projekta bila bi inače potrebna čitava ekipa stručnjaka što bi omogućilo da se još dublje prouči tako opširna građa. Autor je, kako i sam kaže na početku svoga djela, svjestan tog nedostatka. Taj je nedostatak nastojao nadopuniti popisom opširne literature koju je godinama skupljao po europskim bibliotekama i arhivima, a koja je prije toga bila nedostupna javnosti. Unatoč svemu, riječ je o pregledu povijesti Crkve u Albanaca, koji specifičnom sintezom nastoji analizirati probleme u različitim epohama od početka kršćanstva na albanofonskom tlu pa sve do danas. Autor se u iznošenju rukovodio naputkom pape Leona XIII. studentima povijesti Papinskog sveučilišta Gregoriana od 18. srpnja 1882.: *Prima est historiae lex, ne quid falsi dicere audeat, deinde ne quid veri non audeat*. Saznajmo što nam nudi ovo djelo.